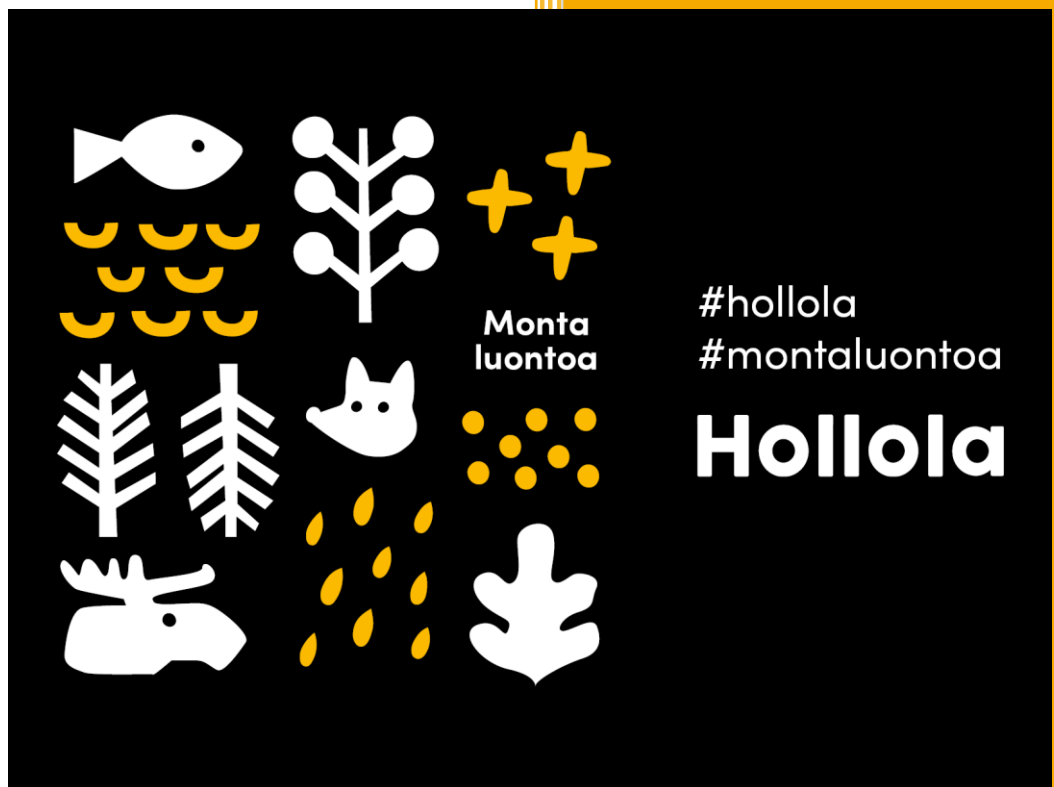

Vuoden 2025 talousarvion ja vuosien 2026–2028 taloussuunnitelman laadintaohjeet

Talouden linjaukset sekä tekniset ohjeet palvelualueiden talousarvion 2025 ja taloussuunnitelman 2026–2028 valmisteluun

Kunnanhallitus 17.6.2024

VASTUULLISESTI

Ennakoivasti

Ratkaisukeskeisesti

Avoimesti

Välittäen

Sisällys

Aikataulu.....	1
Talousarvion laadinnan perusteet.....	2
Yleinen taloudellinen kehitys.....	2
Katse vuoteen 2025.....	2
Väestön kehitys.....	4
Työttömyyden kehitys.....	4
Ohjeet talousarvion ja taloussuunnitelman valmisteluun.....	5
Strategia ja toiminnalliset tavoitteet.....	6
Menopainelaskelman mukainen tuloslaskelma.....	7
Ohjeet vuoden 2025 talousarvion laadintaan.....	8
Talousarvio 2025 ja taloussuunnitelma 2026–2028 tekniset ohjeet.....	10

Aikataulu

17.6	Kunnanhallitus hyväksyy talousarvio ja taloussuunnitelman laadintaohjeet, palvelualueet aloittavat taloussuunnitelman valmistelun laadintaohjeiden mukaisesti
15.7	Hollolan Tilapalvelu Oy:n arvio sisäisistä vuokrista vuodelle 2025 ja arvio vuokrien kehityksestä vuosille 2026–2028 valmis ja toimitettu talouspalveluille
kesä-elokuu	Talousarvion tekninen valmistelu ja käsittelyt palvelualueiden johtoryhmissä
pe 30.8	Talousarvion tallennus Raindanceen valmis, ml. investoinnit.
9.9	Johtoryhmän talousarviokokonaisuuden 1. käsittely
16.9	Johtoryhmän talousarviokokonaisuuden 2. käsittely
7.-9.10	Talousarvioesitysten käsittely kunnanhallituksessa ja valiokunnissa
10.-11.10	Valtuuston talousseminaari (verorahoitus + tasapaino)
17.10	Kunnanjohtaja julkaisee talousarvioesityksensä
lokakuu	YT-toimikunta
21.10 ja 4.11	Kunnanhallitus käsittelee talousarviota ja tekee esityksen kunnanvaltuustolle vuoden 2025 veroprosenteista sekä ja esityksen vuoden 2025 talousarviosta ja taloussuunnitelmasta vuosille 2026–2028
11.11	Kunnanvaltuusto päättää vuoden 2025 veroprosenteista ja vuoden 2025 talousarviosta ja taloussuunnitelmasta vuosille 2026–2028
18.11	Kunnanhallitus hyväksyy talousarvion toimeenpano-ohjeet
31.12.	Kunnanhallitus ja valiokunnat ovat hyväksyneet palvelualueiden käyttösuunnitelmat

Yhteyshenkilöt:

Hallinto- ja talousjohtaja	Turkka Rantanen	044 7801 700
Taluspäällikkö	Maarit Kuivala-Ruiz	044 7801 236
Taloussuunnittelija	Leila Tupasela	044 7801 425
Taloussuunnittelija	Taru Lehtoranta	044 7801 235
Taloussuunnittelija	Marika Marila	044 780 1597

Talousarvion laadinnan perusteet

Kuntalain (410/2015) 110 §:ssä säädetään kunnan talousarviosta. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Kuntalain 110 §:n mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Tällä asiakirjalla kunnanhallitus antaa linjaukset palvelualueille ja niiden alaisille vastuualueille talousarvion laadintaa varten. Lisäksi tarvittavia käytännön ohjeita annetaan palvelualueille konsernipalveluiden toimesta.

Yleinen taloudellinen kehitys

Suomen talouden kehitys on ollut selvästi heikompaa kuin verrokkimaissa vuodesta 2022 lähtien. Syinä heikompaan kehitykseen ovat olleet ennen muuta palveluiden viennin ja rakentamisen väheneminen. Kuva viime vuosien talouskehityksestä on selvästi synkentyynyt uusimmissa tilastopäivityksissä. Taantuma on alkanut jo aiemmin ja on syvempi kuin aiemmin on arvioitu.

Suomen talous supistui vuonna 2023 prosentin, kun tuotannon määrä laski jyrkästi viime vuoden jälkimmäisellä vuosipuoliskolla. Kuva talouden tilasta on kuitenkin edelleen epäselvä, ja tilastot saattavat tarkentua vielä paljonkin. Yksityinen kulutus on ollut lievässä kasvussa, vaikka hintojen ja korkojen nousu ovat rokottaneet kotitalouksien ostovoimaa ja kuluttajan luottamus talouteen on ollut heikko. Vielä tänä vuonna kulutuksen kasvu on heikkoa. Vuonna 2025 yksityisen kulutuksen kasvu kuitenkin nopeutuu selvästi korkojen laskiessa ja ostovoiman kasvaessa. Ensi vuodesta alkaen

kotitalouksien reaalituloja lisäävät inflaation lasku ja työllisyyden kasvu.

Kuntahallinnon rahoitusasema heikkeni viime vuonna lähes 1,4 mrd. euroa alijäämäiseksi. Kuntahallinnon synkät luvut aiheutuivat etenkin kulutusmenojen ennakoitua suuremmasta tassista. Alijäämän kasvun kaikista taustoista ei ole tässä vaiheessa kuitenkaan varmuutta, sillä sote-uudistuksen vuoksi useimmat tulo- tai kuluerät eivät ole verrannollisia aikaisempiin vuosiin. Kuntahallinnon tilanne näyttää tulevina vuosina synkkenevän entisestään menojen kasvaessa tuloja nopeammin, vaikkakin hallituksen kevään 2024 kehysriihipäätösten nettovaikutus on kuntahallintoa vahvistava.

Kuntahallinnon alijäämän suhteessa BKT:hen arvioidaan pysyvän vuonna 2024 viime vuoden lukemissa eli 0,5 prosentissa. Kuntahallinnon suurimman kuluerän muodostavat henkilöstökustannukset, joita sopimuskorotukset nostavat n. 3 prosenttia vuonna 2024. Samanaikaisesti henkilöstökustannusten kasvua hillitsee kuitenkin työttömyysvakuutusmaksun alentaminen, jonka vaikutus ulottuu myös verotuloihin positiivisesti. Talouden alavireisyys laskee kuntien saamia yhteisöverotuloja vuonna 2024, mutta muiden kuntien verolajien arvioidaan kehittyvän suotuisasti. Kunnallisverotuloja nostaa mm. keskimääräisen kunnallisveron nousu ja kiinteistöverotuloja hallituksen päätös nostaa maapohjien verotuksen alarajaa. Kuntien saamat tulonsiirrot valtiolta laskevat sote-siirtoon liittyvän tarkistuksen sekä hallitusohjelman mukaisen valtiosuuksiin tehtävän indeksisäästön vuoksi.

Katse vuoteen 2025

Kuntahallinnon alijäämä syvenee vuonna 2025 1,7 miljardiin ja vuosina 2026–2028 noin 2 miljardiin euroon. Kuntahallinnon kulutusmenot kasvavat ennustevuosina pääasiassa hintojen kasvun vauhdittamana. Vuosina 2025–2027 kunta-alan ansiokehityksen oletetaan olevan talouden yleistä ansiokehitystä hieman nopeampaa kunta-alalle sovitun palkkausjärjestelmien kehittämisohjelman vuoksi. Kulutuksen volyyMikehitys jää tarkasteluvuosina pääasiassa laskevaksi, sillä koulutuksen palvelutarve pysyy painelaskelmassa alenevana syntyvyyden laskun ja ikäluokkien pienentymisen vuoksi. Poikkeuksen laskevaan kulutuksen

volyymikehitykseen muodostaa vuosi 2025, jolloin kunnille ja kuntien muodostamille yhteistointiminta-alueille siirtyy vastuu työ- ja elinkeinopalveluiden järjestämisestä, ja samalla kuntien rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista laajennetaan.

Kuntien tulonsiirrot valtiolta kasvavat vuonna 2025, sillä TE-palveluiden järjestämisestä muodostuu kunnille uusi valtiosuustehtävä, jonka rahoitus kohdennetaan kunnille peruspalveluiden valtiosuuden kautta. Valtiosuuksiin tehdään kuitenkin vuosina 2025–2027 leikkauksia sote-siirtolaskelman tarkistusten ja takautuvasti perittävien valtiosuuksien vuoksi, vaikkakin hallitus päätti kevään 2024 kehysriihessä pienentää leikkausten vaikutusta vajaalla 300 milj. eurolla vuodesta 2025 alkaen kuntahallinnon rahoitusaseman vahvistamiseksi. Valtiosuuksien kasvua hidastaa myös hallituksen päättämä yhden prosenttiyksikön indeksijarru vuosina 2024–2027.

Verotulot ovat kuntahallinnon merkittävin tulonlähde, vaikkakin ne sote-uudistuksen seurauksena puolittuivat. Hallitus päätti kevään 2024 kehysriihessä kasvattaa kunnallisverotuksen efektiivisyyttä poistamalla tulosta tehtävän ansiotulovähennyksen ja kasvattamalla vastaavasti ensisijaisesti valtion verosta tehtävää työtulovähennystä. Kuntien verotulomenetysten korvauksia alennetaan kuitenkin muutoksen aiheuttamaa kunnallisverotuoton kasvua vastaavasti, mikä pienentää valtion tulonsiirtoja kunnille. Vaikka kuntien verotulojen kasvu pysyy ennustevuosina pitkän aikavälin keskiarvon yläpuolella, merkitsee se kunnille huomattavasti pienempiä lisätuloja kuin aiemmin. Sote-uudistus kavensi kuntien talouden liikkumavaraa merkittävästi, mikä korostaa entisestään riskienhallinnan merkitystä kuntien talouden suunnittelussa.

Talouden tiukkuus välittyy myös kuntahallinnon investointeihin, jotka edellyttävät huolellista tarveharkintaa. Kuntahallinnon investointipaineet pysyvät edelleen mittavina muun muassa rakennuskannan iän, muuttoliikkeen ja vihreän siirtymän edellyttämien muutosten vuoksi. Kuntien investointinäkymissä on kuitenkin merkittäviä eroja.

Kuntahallinnon alijäämä suhteessa BKT:hen syvenee 0,6–0,7 prosenttiin vuonna 2025–2028.

Kuntahallinnon menot voivat osoittautua painelaskelmaa maltillisemmiksi, jos kunnat pystyvät sopeuttamaan sekä palveluverkkoaan että toimintaansa vastaamaan pienenevää palvelutarvetta ja rahoitusta. Kuten historia on osoittanut, palveluverkon karsiminen voi osoittautua kuitenkin kaikenkokoisissa kunnissa poliittisesti hankalaksi kysymykseksi.

(Lähde: VM, taloudellinen katsaus kevät 2024)

Väestönkehityksessä leimaa antavaa on alhainen syntyvyys ja elinajanodotteen hienoinen kasvu. Tämä johtaa väestön määrän absoluuttiseen laskuun, sekä väestörakenteen muuttumiseen. Keski-ikäen nousu ja nuorten osuuden lasku, johtavat kunnan valtiosuuksien laskuun vuosina 2025–2028. Talousarvion laadinnassa Hollolan väestön muutosennusteena käytetään Tilastokeskuksen ennustetta: Väestöennuste 2021: Väestö iän ja sukupuolen mukaan alueittain, 2021–2040.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaenn/stat-fin_vaenn_pxt_139f.px/

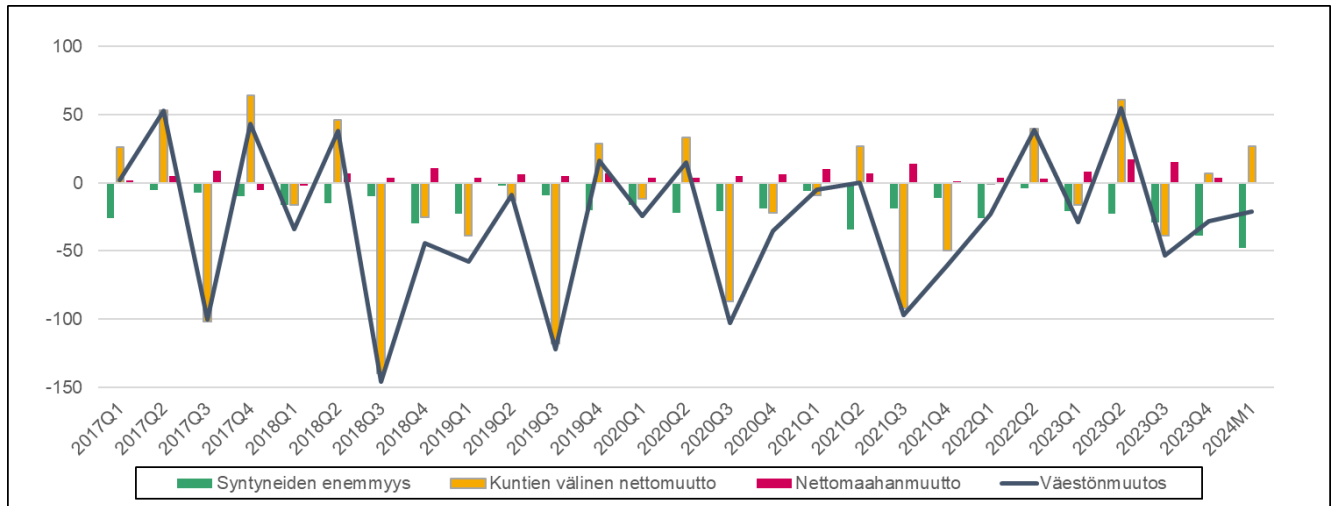
Verotulojen kehitystä kunnissa arvioidaan yleisesti Kuntaliiton laatiman veroennusteen kautta. Talousarvion laadinnassa käytetään pohjana Kuntaliiton laatimaa veroennustetta.

Valtiosuuksien vaikutus tuleville vuosille tulee olemaan kunnille merkittävästi negatiivinen, johtuen sote-siirtolaskelmien valtiosuuksiin, jotka peritään takautuvasti valtiolle vuosien 2025–2027 aikana. Kuntaliitto laskee kuntakohtaisia ennusteita tulevien vuosien osalta, rahoitusratkaisuiden valmistelun etenemistä seuraten. Talousarvion laadinnassa valtiosuuslaskelmien pohjana käytetään Kuntaliiton laatimia ennusteita. Ennen talousarvion käsittelyä kunnanhallituksessa syksyllä 2024, valtiosuusarviota päivitetään Valtionvarainministeriön laskelmien mukaiseksi. *Talousarviossa huomioidaan täysimääräisesti väestökehityksen vaikutukset vuosille 2025–2028.*

Väestön kehitys

Hollolassa oli huhtikuun lopussa 22 861 asukasta, väkiluku on vähentynyt vuoden vaihteesta 26 henkilöllä. Vuonna 2023 väkiluku pieneni 56 henkilöä edellisestä vuodesta. Väestön määrän kehityksen trendi on ollut laskeva vuodesta 2012 alkaen, jolloin Hollolassa asui 24 150

henkilöä. Kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa vuoden 2016 syksystä alkaen. Vuoden 2024 alkupuolella kuntien välinen muuttoliike on kasvattanut väkilukua 27 henkilöllä. Luonnollinen väestön muutos heikensi väkilukua kuitenkin 48 henkilöllä. Nettomaahanmuutto kasvatti väkilukua 3 henkilöllä.

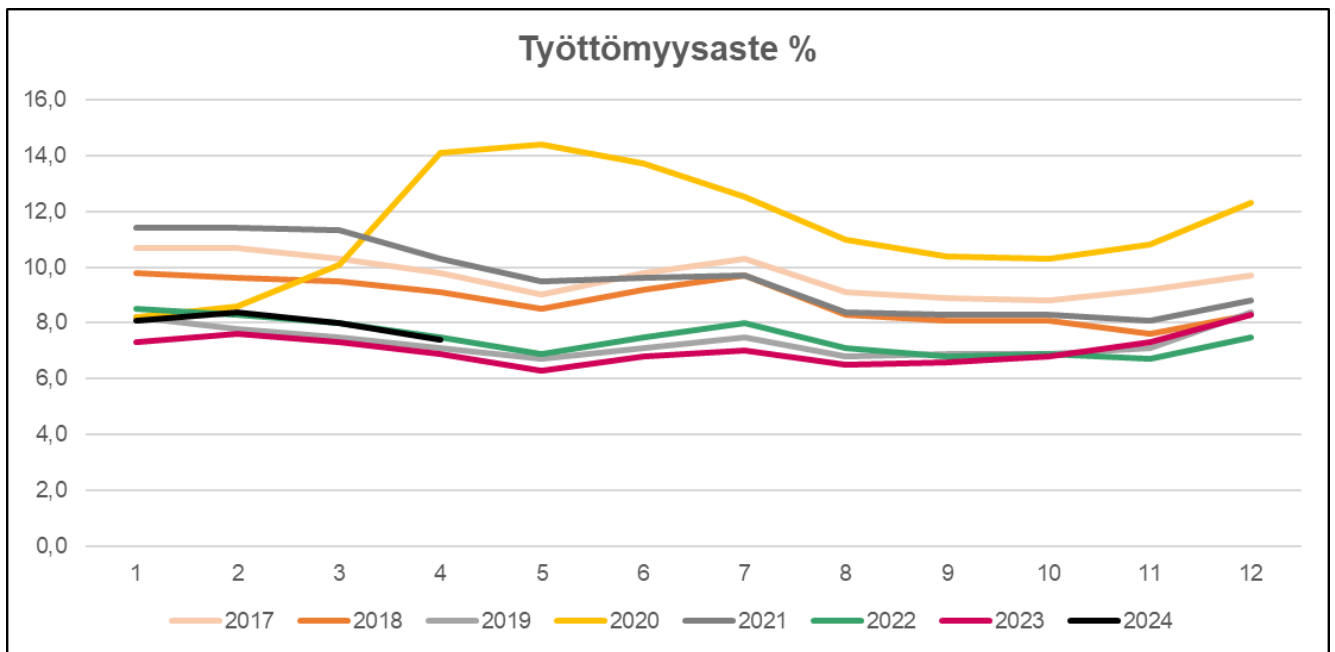
Työttömyyden kehitys

Työllisyyspalvelujen toimintavuosi 2024 on käynnistynyt suunnitelman mukaisesti. Työ- ja toimintakykyprosessin edistäminen jatkuu. Työllisyyspalvelujen palveluvastaava, jolla on työkykykoordinaattorin koulutus, on aloittanut työn vaativuutta ja työkykyä arvioivan lisäkoulutuksen. Tämä lisää ymmärrystä arviointityöhön. Lisääntyvä työttömyys toki haastaa kuntakokeilun perustyötä, mutta Hollolan osalta ei vielä ole tapahtunut merkittävää lisäystä asiakasmäärissä lisääntyneiden lomautusten lisäksi.

Työllisyysalueen valmistelussa on edetty työllisyysaluejohtajan rekrytointiin, ja uusi johtaja on valittu. Hollolan työllisyyspäällikkö valittiin työllisyysalueen johtajaksi, ja on aloittanut virassa 15.4.2024. Hollolan kunnan uusi työllisyyspäällikkö on aloittanut työnsä 22.4.2024. Valmistelutyö etenee suunnitelman mukaisesti valmistelutiimin ja yhdeksän kunnan yhteisin voimin.

Maakunnallista yhteistyötä on tehty Lahden kaupungin kanssa erityisesti työnantajapalveluiden kehittämässä yhteistyössä elinkeinoyhtiö Ladecin kanssa. Myös hankintojen yhteistä suunnittelua ja toteuttamista valmistellaan. Hämeen ELY-keskusalueella oli huhtikuun lopussa 18 855 työtöntä työnhakijaa, mikä on 1 722 enemmän (10,1 prosenttia) kuin vuotta aikaisemmin. Päijät-Hämeen alueella näistä oli 11 520 työtöntä työnhakijaa, eli 934 enemmän (9 prosenttia) kuin vuotta aiemmin. Hollolan osuus on 773 henkilöä, joka on 6 prosenttia enemmän edellisvuoteen verrattuna.

Päijät-Hämeen matalin työttömyysprosentti oli Hollolassa 7,4 prosenttia. Päijät-Hämeen kuntien keskiarvo on 12,4 prosenttia, mikä on 1,0 prosenttiyksikköä edellisvuotta korkeampi. Valtakunnallinen keskiarvo on 10,3 prosenttia, työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta.

Ohjeet talousarvion ja taloussuunnitelman valmisteluun

Kuntalaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan tulo-rahoituksen riittävydestä ja maksuvalmiuden säilyttämisestä. Suunnitellun toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Taloussuunnitelmassa on esitettävä yksilöidyt toimenpiteet edellisiltä tilikausilta kertyneen tai kuluvalta tilikaudelta kertyvän alijäämän kattamiseksi. Muodollista tulojen ja menojen tasapainottamista vuositasolla ei kuitenkaan edellytetä.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt

alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Kunta, jonka kuluvan vuoden tasearvio on ylijäämäinen, voi sen sijaan tehdä alijäämäisen taloussuunnitelman. Suunnitelman alijäämäisyys ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin talousarvion laadintavuoden tasearvion mukainen kertynyt ylijäämä. Talouden tasapainoperiaate sisältää myös sen, etteivät kunnan sitoumukset ja niihin liittyvät riskit saa ylittää sen voimavaroja.

Strategia ja toiminnalliset tavoitteet

Hollolan valtuusto hyväksyi 20.6.2022 kuntastrategian, joka ohjaa kunnan toimintaa ja päätöksentekoa vuoteen 2035 asti. Strategia määrittää kunnan arvot ja niiden pohjalta tehdyt visiot toiminnan kehittämisen painopistealueista.

Hollolan arvot:

- Hirveen tulevaisuustaitoinen
- Hirveen rohkee
- Hirveen arvostava
- Hirveen ketterä

Kaksiosainen visiomme:

- Hirveen haluttu
- Hirveen hyvä esimerkki

Toiminnalliset tavoitteet johdetaan strategian ohjelmiin perustuen:

Hirveen hyvä esimerkki:

- Esimerkillinen toimintakulttuuri: Arvot tunnetaan ja niiden pohjalta toimintaan.
- Esimerkillisen hyvä johtamisjärjestelmä
- Esimerkillisen sujuva ja asiakaslähtöinen toiminta
- Esimerkillistä tiedolla johtamista
- Tasapainoisen talouden Hollola

Hirveen haluttu:

- Strategian toteutumisen tukeminen monikanavaisella aktiivisella viestinnällä ja markkinoinnilla ja mediatyöllä
- Pitkän aikavälin aluekehityksen suunnan määrittäminen
- Laadukkaan asumisen tarjonnan monipuolistaminen
- Yritys- ja työllisyyspalvelut palvelevat yritysten menestystä ja sijoittumista alueelle
- Kasvamme kestävästi kehityksen kuntana ja vahvistamme ympäristöä ja luontoa hyvinvoinnin lähteenä
- Edistämme kuntalaisten ja työntekijöiden terveyttä ja hyvinvointia kaikissa ikäryhmissä.

Arviointikertomuksen mukaisesti tavoiteasetantaan tulee kiinnittää erityistä huomiota (selkeys, mitattavuus, raportointi). Toiminnallisten tavoitteiden mittareiden laadintaan pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota. Mittarille tulee olla määritelty lähtötaso ja tavoitetaso.

Strategian ohjelma			
Talousarviovuoden tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutahon (nimetty)	Tavoitteen toteuttamiseen tarvittava määräraha
....	nn (nimetty)	

Kuntakonsernin tytäryhteisöjen tulee toimia kunnan valtuuston strategian mukaisesti ja konserniohjetta noudattaen. Kuntakonsernin tytäryhteisöille asetetaan talousarviossa tavoitteet kuten kunnan omille toiminnoille. Tytäryhteisön tulee omassa tavoiteasetannassaan kuvata, miten yhtiö tukee toiminnallaan kunnan strategian toteutumista. Kuntakonserniin kuuluvien tytäryhteisöjen tavoitteiden laadinnassa käytetään samaa pohjaa kuin kunnan tavoitteiden laadinnassa. Konserniyhtiöiden tulee noudattaa tavoitteiden laadinnan osalta samaa aikataulua kuin kunnassa.

Menopainelaskelman mukainen tuloslaskelma

Menopainelaskelma on laadittu hyväksytyt taloussuunnitelman pohjalta, jota on tarkistettu seuraavasti:

- henkilöstömenojen arvioidaan kasvavan 2,0 prosenttia
- kustannustason arvioidaan nousevan 2,0 prosenttia
- kunnan sisäisiin suoritehintoihin arvioitu vuotuinen 2 prosentin korotus, ulkoisiin suoritehintoihin ei huomioituna korotusta
- verotulot kasvuksi on arvioitu 2,7 miljoonaa euroa
- valtionosuuksien kasvuksi on arvioitu noin 1,0 miljoonaa euroa, muutos sisältää uudet TE-palvelujen valtionosuudet huomioituna sote-siirtoerien takaisinperinnällä.
- vesihuoltolaitoksen tuloksen tulee päätyä nolliin
- Päijät-Hämeen ympäristöterveyden tuloksen tulee päätyä nolliin
- Päijät-Hämeen työllisyysalueen tuloksen tulee päätyä nolliin
- jo päätetyt talouden tasapainottamistoimenpiteet ja palveluverkkoratkaisun muutokset otetaan täysimääräisesti huomioon
- päivähoidossa olevien lasten määrään ja oppilasmäärään laskun vaikutus otetaan huomioon täysimääräisesti ryhmäkoot optimoiden
- strategian toteuttamiseen on erikseen varattu 1,0 miljoonan euron määräraha

Tuloslaskelma, 1 000 euroa	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Ennuste 2024	Raami 2025	Muutos, euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	36 405	35 165	35 165	44 622	9 456	26,9 %
Valmistus omaan käyttöön	61	50	50	50	0	0,0 %
Toimintakulut	-92 738	-95 069	-95 069	-108 103	-13 034	13,7 %
TOIMINTAKATE	-56 272	-59 854	-59 854	-63 432	-3 578	6,0 %
Verotulot	56 088	51 200	51 500	54 177	2 677	5,8 %
Valtionosuudet	20 758	17 350	17 250	18 224	974	5,0 %
Rahoitustuotot ja -kulut	217	-429	-429	-276	153	-35,6 %
VUOSIKATE	20 792	8 267	8 468	8 693	225	5,1 %
Poistot ja arvonalentumiset	-10 132	-8 358	-8 358	-8 305	53	-0,6 %
TILIKAUDEN TULOS	10 660	-91	110	387	278	-526,6 %
Poistoeron muutos	250	250	250	667	417	166,7 %
Varausten muutos	-10 600	0	0	0	0	-
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	310	159	360	1 054	895	562,1 %

Ohjeet vuoden 2025 talousarvion laadintaan

Palvelualueet valmistelevat talousarvioesityksensä siten, että palvelualueen sitova taso on toimintakate. Palvelualueiden raamissa on otettu huomioon mm. talouden tasapainottamisohjelma ja siihen sisältyvä palveluverkkoratkaisun vaikutus, arviot henkilöstömenojen ja kustannustason nousuista.

Strategin toteutus - palvelualueille kohdentumaton varaus	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintakulut	-661	-1 300	-1 146	154	-11,9 %
TOIMINTAKATE	-661	-1 300	-1 146	154	-11,9 %

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	587	300	300	0	0,0 %
Toimintakulut	0	0	0	0	-
TOIMINTAKATE	587	300	300	0	0,0 %

Konsernipalvelut	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	2 756	2 907	2 960	53	1,8 %
Valmistus omaan käyttöön	4	0	0	0	-
Toimintakulut	-5 752	-6 161	-6 205	-45	0,7 %
TOIMINTAKATE	-2 992	-3 254	-3 245	9	-0,3 %

Sisältää tarkastuslautakunnan toimintakulut. Osuus verotuskustannuksista siirretty rahoituseriin talousarviossa 2025.

Kunnan osuus ympäristöterveyden- huollon ja työllisyysalueen kustannuk- sista	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	13	0	0	0	-
Toimintakulut	-332	-341	-2 789	-2 448	718,3 %
TOIMINTAKATE	-319	-341	-2 789	-2 448	718,3 %

P-H työllisyysalue aloittaa toimintansa 1.1.2025

Sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelu- alue	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	4 386	3 680	3 561	-119	-3,2 %
Toimintakulut	-57 169	-56 722	-57 566	-845	1,5 %
TOIMINTAKATE	-52 784	-53 042	-54 005	-963	1,8 %

Elinvoiman palvelualue ilman VHL	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	21 021	20 319	19 973	-345	-1,7 %
Valmistus omaan käyttöön	57	50	50	0	0,0 %
Toimintakulut	-23 033	-24 650	-24 481	168	-0,7 %
TOIMINTAKATE	-1 955	-4 281	-4 458	-177	4,1 %

Hollolan vesihuoltolaitos	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	4 422	4 622	4 771	149	3,2 %
Toimintakulut	-2 570	-2 558	-2 595	-36	1,4 %
TOIMINTAKATE	1 852	2 063	2 176	113	5,5 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-305	-305	-305	0	0,0 %
Poistot	-1 763	-1 758	-1 871	-113	6,4 %
Tilikauden yli-/alijäämä	-216	0	0	0	-

Päijät-Hämeen ympäristöterveys	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	3 220	3 339	3 455	117	3,5 %
Toimintakulut	-3 220	-3 339	-3 455	-117	3,5 %
TOIMINTAKATE	0	0	0	0	-
Rahoitustuotot ja -kulut	-0	0	0	0	-
Tilikauden yli-/alijäämä	0	0	0	0	-

Päijät-Hämeen työllisyysalue	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintatuotot	0	0	9 601	9 601	-
Toimintakulut	0	0	-9 601	-9 601	-
TOIMINTAKATE	0	0	0	0	-
Tilikauden yli-/alijäämä	0	0	0	0	-

Aloittaa toiminnan 1.1.2025, joten ei vertailuvuotia

Rahoituserät, Kunnan osuus verotus- kustannuksista	Tilinpäätös 2023	Talousarvio 2024	Raami 2025	Muutos euroa	Muutos- %
Toimintakulut	0	0	-265	-265	-
TOIMINTAKATE	0	0	-265	-265	-

Tilinpäätös 2023 ja talousarvio 2024 esitetty Konsernipalvelut palvelualueen toimintakuluissa.

Investoinnit

Investointimenojen suunnittelussa noudetaan talousarviossa 2024 hyväksyttyä investointiohjelmaa sekä sen jälkeen tehtyjä hallituksen ja valtuuston linjauksia mm. MAL/KUHA-sopimukset. Investointien suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset käyttötalouteen ja investointeja tulee tarkastella kriittisesti.

Investointisuunnitelma laaditaan kymmeneksi vuodeksi vuosille 2025–2035, joista vuodet

2025–2030 esitetään tiivistetyssä muodossa varsinaisessa talousarviokirjassa. Hankekohmainen investointisuunnitelma esitetään talousarvion liitteenä.

Palvelualueet laativat irtaimen omaisuuden investoinneistaan esityksen osana talousarvioesitystään ja toimittavat sen konsernipalveluille talousarvion laadinta-aikataulun mukaisesti.

Talousarvio 2025 ja taloussuunnitelma 2026–2028 tekniset ohjeet

Talousarvion rakenne ja sitovuus

Talousarvio laaditaan valtuustoon nähden sitovaksi joko brutto- tai nettomääräisenä. Se jakaantuu tuloslaskelma- ja käyttötalousosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan. Taseyksiköt laativat omat tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosat, joiden sitovuus on tilikauden yli-/alijäämä. Talousarviorakenne ja sitovuudet on esitetty seuraavassa taulukossa.

KÄYTTÖTALOUSOSA	SITOVATASO
Konsernipalvelut	toimintakate
Tarkastustoimi	toimintakate
Hyvinvoinnin palvelualue	toimintakate
Elinvoiman palvelualue	toimintakate
Vesihuoltolaitos	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Päijät-Hämeen ympäristöterveys	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Päijät-Hämeen työllisyysalue	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
TULOSLASKELMAOSA	SITOVATASO
Korkotulot ja menot	nettoarvio
Muut rahoitustulot ja menot	nettoarvio
Verotulot	arvio
Valtionosuudet	arvio
RAHOITUSOSA	SITOVATASO
Antolainat	nettoarvio
Lainanotto ja lyhennykset	nettoarvio
INVESTOINTIOSA	SITOVATASO
Valtuustoon nähden sitovat tasot	
Kiinteä omaisuus	Investointisuunnitelman loppusumma
Julkinen käyttöomaisuus	Investointisuunnitelman loppusumma
Irtain omaisuus	Investointisuunnitelman loppusumma
Arvopaperit ja osuudet	Investointisuunnitelman loppusumma
Talorakennusinvestoinnit	Investointisuunnitelman loppusumma
Hallitukseen nähden sitovat tasot	
Julkinen käyttöomaisuus	Hankekohtaiset yli 2,0 miljoonan euron investoinnit
Talorakennusinvestoinnit	Hankekohtaiset yli 2,0 miljoonan euron investoinnit

Laadintaperusteet ja ohjeet

Palvelualueet laativat talousarvio ja taloussuunnitelmat edellä esitettyjen sitovuuksien mukaisesti. Palvelualueilta edellytetään huolellista paneutumista myös talousarviovuoden jälkeisten taloussuunnitelmavuosien valmisteluun ja laskentaan, jotta suunnitelmakaudelle saadaan realistiset esitykset. Oleellista on huomioida menoissa ja tuloissa sellaiset toiminnalliset muutokset, jotka perustuvat tiedossa oleviin tuleviin lainsäädännöllisiin velvoitteisiin tai väistämättä edessä oleviin volyymin muutoksiin.

Sisällön ohjeistus talousarvioesityksen osalta (kh/kv)

Palvelualueiden osalta esitetään

- palvelualuejohtajan katsaus (sis. kuvauksen olennaisista muutoksista toiminnan osalta)
- palvelusuunnitelma vuodelle 2025
- palvelusuunnitelma suunnitelmavuosille
- valtuustotason strategiset tavoitteet vuodelle 2025
- olennaiset palvelujen laajuutta kuvaavat tunnusluvut
- palvelualueen suppea tuloslaskelma ja sitovat tasot
- arvio määrärahan jakautumisesta vastuualueittain
- erittely palvelualueen määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetutuista muutoksista
- investoinnit

Taseyksikön osalta esitetään

- palvelualuejohtajan katsaus (sis. kuvauksen olennaisista muutoksista toiminnan osalta)
- valtuustotason strategiset tavoitteet vuodelle 2025
- palvelusuunnitelma vuodelle 2025 ja olennaiset palvelujen laajuutta kuvaavat tunnusluvut
- palvelusuunnitelma suunnitelmavuosille
- palvelualueen suppea tuloslaskelma ja sitovat tasot
- arvio määrärahan jakautumisesta palveluittain
- erittely palvelualueen määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetutuista muutoksista
- tuloslaskelma
- rahoituslaskelma
- investoinnit

Talousarvioesityksen liitteet

Talousarvioesityksen liitteenä esitetään palvelualueen suunnitelman toteutumiseen ja toimintaan liittyvät riskit sekä niiden hallintatoimenpiteet. Riskit esitetään aiempina vuosina käytössä olevaa lomaketta ja ohjeistusta käyttäen.

Sisällön ohjeistus talousarvioesityksen osalta (valiokunta/lautakunta)

Palvelualueiden osalta esitetään valiokunnalle / lautakunnalle tehtävässä esityksessä lisäksi

- vastuualuepäällikön katsaus (sis. kuvauksen olennaisista muutoksista toiminnan osalta)
- vastuualueen palvelusuunnitelma vuodelle 2025
- vastuualueen palvelusuunnitelma suunnitelmavuosille
- valiokunta/lautakuntatason strategiset tavoitteet vuodelle 2025
- palvelujen laajuutta kuvaavat tunnusluvut vastuualueittain
- vastuualueen suppea tuloslaskelma ja valiokuntaan / lautakuntaan nähden sitovat tasot
- arvio vastuualueen määrärahan jakautumisesta palveluittain
- erittely vastuualueen määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetutuista muutoksista

Laskentaperusteet ja lukuihin liittyvä ohjeistus

Taloussuunnittelujärjestelmään syötetään palvelualueen talousarvioesitys vuodelle 2025 sekä taloussuunnitelma vuosille 2026–2028 sekä palvelualueen investointiesitys vuosille 2025–2030. Talousarvio ja taloussuunnitelmavuodet (käyttötalous ja investoinnit) syötetään 100 euron tarkkuudella.

Sisäiset erät

Palvelualueiden ja taseyksikön sekä peruskunnan palvelualueiden väliset ostot ja myynnit ovat kunnan sisäisiä tapahtumia (esim. ruokapalvelu, siivous, tilavuokrat ym.). Vastuualueen/tulosyksikön, jonka talousarvioehdotukseen sisältyy sisäinen tuloerä, on varmistuttava siitä, että vastaavan suuruinen summa sisältyy kuluna sen yksikön talousarvioehdotukseen, joka sisäisen erän maksaa. Sisäiset erät tulee ottaa huomioon myös suunnitelmavuosilla.

Palkat ja palkkiot

Henkilöstön palkkamäärärahojen arviointi perustuu henkilöstösuunnitelmiin ja kesäkuun 2024 toteutuneisiin palkkakustannuksiin. Henkilöstömenojen kasvuksi varataan vuodelle 2025 2,0 prosenttia kesäkuun 2024 palkkatasoon ja vuosille 2026–2028 2,0 prosenttia/vuosi. Palkkojen budjetointia varten toimitetaan palvelualueille kustannuspaikkakohtaiset luettelot henkilöstöstä.

Henkilösivukulut

Kuntatyönantajan henkilösivukulujen lopulliset prosentit eivät ole vielä selvillä, jonka vuoksi laskennassa käytetään viimeisimpiä arvioita. Mikäli sosiaalivakuutusmaksuihin tulee merkittäviä muutoksia, päivitetään prosentteja talousarvioprosessin aikana. Sivukuluprosentit tallennetaan vuoden 2025 osalta taloussuunnitteluohjelmaan, joka laskee sivukulut automaattisesti.

Tasausmaksu

Eläkemenoperusteinen KuEL maksu poistui ja tilalle tuli tasausmaksu, joka ei enää perustu aiheuttamisperiaatteen mukaisesti toteutuneisiin eläkevastuisiin, vaan tasausmaksu kohdistetaan kuntiin verorahoituksen perusteella.

Kunnan maksuosuus tasausmaksusta on Kevan arvion mukaan 1 381 300 euroa.

Muut henkilöstöön liittyvät määrärahat

Palvelualueen tulee varata omaan talousarvioonsa henkilöstönsä työhyvinvointiin liittyvät määrärahat 40 euroa/henkilö sekä koulutukseen tarvittavat määrärahat. Pääluottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen palkkakustannukset (luottamustoimen tehtävienhoidosta aiheutuva osuus kokonaispalkasta) budjetoidaan keskitetysti henkilöstöpalveluille.

Poistot

Käsitellään talousarviokirjassa palvelualueiden osalta määrärahan ulkopuolisena eränä. Vesi- ja huoltolaitoksen osalta poistot sisältyvät sitovaan määrärahaan. Poistojen laskennassa noudatetaan valtuuston hyväksymää poistosuunnitelmaa.

Investoinnit

Investoinneista laaditaan pitkän aikavälin suunnitelma. Talousarviossa investoinnit esitetään viideltä vuodelta. Investoinnit suunnitellaan taloussuunnitteluohjelmaan.

Investoinnit ovat useiden vuosien ajan käytössä olevia hyödykkeitä kuten rakennukset. Myös yli 10 000 euron ohjelmistolisenssit käsitellään investointiosassa. Olennaisuuden ja varovaisuuden periaatteet huomioiden voidaan vähäarvoisten aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hankintamenot kirjata kokonaisuudessaan tilikauden kuluksi (vuosikuluksi), vaikka hyödykettä käytettäisiinkin useita vuosia. Pääsääntöisesti alle 10 000 euron (veroton) hankintoja ei tule kirjata investoinniksi vaan vuosikuluksi.

Investointimenoja eivät ole:

1. Menot, jotka ovat luonteeltaan lyhytvaikutteisia tai rinnastetaan niihin
 - erilaiset pakolliset ympäristövelvoitteiden aiheuttamat menot esim. kaatopaikkojen maisemointi
 - vahinkojen korjaaminen
 - tarpeen mukaan toteutettavat korjaustyöt, jotka ylläpitävät käyttömahdollisuuksia
 - purkamismenot
2. Hyödykkeen käyttöaikaan kohdistuvat menot
 - laitteen tai ohjelmiston käyttöönotto-koulutus
 - kuluvat tarvikkeet ja varaosat
3. Investointia edeltävät selvitykset
 - investointivaihtoehtojen, toteutustapojen tai sijoituspaikkojen kartoittaminen
 - kuntokartoitukset, sisäilmatutkimukset jne.
4. Investoinnin toteutusaikana syntyvät muut menot
 - väistötilojen menot, ylimääräiset kuljetusmenot jne.
5. Menot, jotka eivät kelpaa hankintamenoksi
 - yleishallinnon menot (osa ns. yleiskustannuksista), myös vahingonkorvauksen hakemisen menot, jos puutteita tai ongelmia aikataulussa
 - rahoitusmenot
6. Erät, jotka ovat luonteeltaan muita liiketapahtumia
 - palautettavat liittymismaksut saamisia
 - hyödykkeen rakentaminen myytäväksi vaihto-omaisuutta

Sen sijaan investointimenoja voivat olla:

- purkamismenot ja puhdistusmenot silloin, kun ne syntyvät maa-alueen hankinnan yhteydessä ja ovat tarpeen maa-alueen käyttökelpoiseksi saattamiseksi
- suunnittelumenot, kun kohde on tiedossa (jos kohde ei toteudu, kirjataan kertaluonteisena poistona tulokseen)
- sijoitukset säätöihin, jos säätöön toiminta palvelee kunnan toimintaa (muu pitkävaikutteinen meno)
- toisten (julkis) yhteisöjen investointeihin osallistuminen (muu pitkävaikutteinen meno)

Rakennusinvestoinnin yhteydessä ns. ensiker-
taisena kalustamisena kaikki irtaimet kalustot ja
koneet aktivoidaan, vaikka yksittäisten laittei-
den arvo olisi alle 10 000 euroa. Myös jos hyö-
dyke koostuu useasta eri komponentista, joiden
yhteenlaskettu hankintameno ylittää 10 000
euroa, se merkitään pysyviin vastaaviin ja kir-
jataan normaalisti poistoina vaikutusaikanaan
kuluiksi.